

УДК 739.2:745.55 Триколенко С.Т.¹⁹, канд. мист-ва, ст. викладач
baronessainred@yandex.ua
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ЮВЕЛІРНА АРХІТЕКТУРА – СИНТЕЗ МОНУМЕНТАЛЬНОГО ТА МІНІАТЮРНОГО МИСТЕЦТВА

Стаття розкриває особливості синтезу монументального архітектурного й мініатюрного ювелірного мистецтва на прикладах виробів двох відомих ювелірів Філіпа Турнаре й Оли Шехтман. Художні концепції майстрів демонструють два принципово протилежних художніх рішення: Філіп Турнаре створює персні з об'ємними трьохмірними зображеннями споруд й цілих міських комплексів, залучає різнокольорові дорогоцінні метали і коштовне каміння; натомість Ола Шехтман розробляє площинні композиції, розміщені на всій поверхні каблучки.

Ключові слова: архітектура, ювелірне мистецтво, синтез, композиція, концепція, мистецтво, скульптура, техніка.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день актуальним питанням стало вивчення тенденцій та напрямів синтезу мистецтв, які тим чи іншим чином виявляються в творчості окремих митців. В даній статті я пропоную розглянути особливості синтезу двох протилежних, на перший погляд, мистецьких галузей – архітектури та ювелірного мистецтва. Монументальність архітектурних споруд й цілих ансамблів значно перевищує прикраси не лише за масштабами, а й за принципами візуально-психологічного сприйняття: не кожен глядач здатен провести смислову паралель між структурою архітектурного об'єкту і ювелірним виробом. Проте у сучасному світі виділяється плеяда майстрів, які використовують принципи архітектурної будови, а також цілі об'єкти для створення прикрас. Варто розглянути їхню творчість докладніше.

¹⁹ © Триколенко С. Т.

Мета статті. Метою даного дослідження є пошук основних принципів подачі масштабних архітектурних споруд у ювелірному мистецтві.

Публікації за темою дослідження. Дослідженням сучасних тенденцій в українському ювелірному мистецтві, використання новітніх матеріалів та художніх мов знаходять виявлення в поодиноких працях українських дослідників, критичних відгуках й оглядових статтях. Зокрема, становлення вітчизняних ювелірних шкіл на базі державних учбових закладів та авторських майстерень протягом другої половини ХХ століття розглядають Л. Пасічник, З. Чегусова та О. Роготченко. Безпосередньо сучасним митцям присвячені статті О. Росинської, О. Триколенко, С. Триколенко. Дослідженням в області синтезу мистецтв, зокрема, архітектури, скульптури, сценографії займаються О. Трошкіна, В. Пузирний, М. Авдеева.

Основна частина. Ідея синтезу масштабного монументального та мініатюрного ювелірного мистецтва стала лейтмотивом творчості двох видатних ювелірів сучасності, які обрали для себе дві принципово різні концепції втілення вуличних та міських пейзажів. За словами О. Трошкіної «Архітектура сприймається людиною усіма органами чуття, проте основний обсяг інформації отримуємо завдяки зору» [2, С. 125]. Те ж саме можна сказати і про ювелірні вироби: їх відчують на дотик, тому для створення форми ґрунтуються на функціональних особливостях. Але при цьому найбільшу увагу приділяють саме візуальному сприйняттю – адже саме воно формує певне уявлення про власників прикрас.

Французький ювелір Філіп Турнаре в 2011 році випустив колекцію перснів «Архітектурні коштовності», навіяну спогляданням відомих архітектурних об'єктів та цілих ансамблів різних країн світу. Вироби виготовлені з коштовних металів, таких як біле, жовте, рожеве золото, платина й срібло; декоровані вставками діамантів, сапфірів, гранатів, топазів, аметистів та ін. Кожен перстень містить масштабну, монументальну за візуальним

сприйняттям композицію, що складається з однієї споруди або цілого комплексу.

Варто докладніше розглянути окремі вироби. Перстень «Париж» демонструє складний архітектурний ансамбль старовинного міста, у якому еkleктично переплелися різні епохальні стилі. Поєднання рожевого й жовтого золота дало змогу художнику підкреслити вуличне розмаїття, а діамантові вставки ефектно доповнюють концепцію. Кільце оформлене у вигляді закрученої Ейфелевої вежі, яка охоплює палець. Даний виріб розкриває можливості дрібної пластики, яка в руках талановитого митця здатна водночас реалістично та грамотно стилізовано подати навіть такі масштабні монументальні об'єкти, як міський пейзаж (рис.1).

Такий же композиційний принцип застосований і у персні «Нью-Йорк», виготовленому із жовтого золота. Сувора геометрія американського мегаполісу підтримується чіткими елементами на дахах, які в даному виробі першими привертають увагу. Форма кільця теж геометризована – її зовнішній частині надано вигляду восьмигранної призми.

*Рис. 1. Ф. Турнаре
Перстень «Париж»*

*рис.2 Ф. Турнаре
Перстень «Шале»*

(Використано фотографії з електронного ресурсу <https://alexsnow-000.livejournal.com/659001.html>)

Перстень «Лондон» (жовте золото, червоне золото, платина, діамант) також еkleктично поєднав у собі декілька видатних споруд.

Колорит персня максимально наближений до традиційних відтінків британської столиці – червоний та жовтий колір цегли на тлі сріблястого туману, який вже став синонімом Лондону.

Перстень «Церква Сан-Мігель де Лілло» виготовлений у двох принципово відмінних колористичних гаммах – жовто-блакитній (жовте золото, блакитний топаз) та рожево-червоній (рожеве золото, жовте золото, гранат, діаманти). На ньому зображена відома церква в іспанському місті Ов'єдо, що являє собою прекрасний зразок романської архітектури. Вставки коштовних мінералів певною мірою осучаснили зовнішній вигляд суворої середньовічної споруди, надавши виробу візуальної вичурності.

Аналогічний принцип застосовується і в персні «Міська площа»: представлено варіації із золота інкрустованого гранатом та платини інкрустованої діамантами. Обидва персні мають сувору, майже симетричну структуру, яка розкриває особливості романської архітектури.

Чітка геометрія споруд відзначається в пернях «Цитадель» (жовте золото, платина, діаманти) й «Шале» (жовте золото, сапфір та діаманти). «Шале» має ускладнену багатоярусну будову, яка повторює інтер'єр традиційного дерев'яного житла. Варто зазначити, що у даному випадку автор не концентрував увагу на конкретній споруді, а передав саме тип будівлі (див. рис 2). Те ж саме можна сказати і про «Цитадель»: округлий донжон височить в оточенні прямокутних будівель, від стін яких опускаються стрімкі сходи. Такий тип захисного комплексу був популярний у середні віки як на Заході, так і на Сході. Аналогічні споруди можна зустріти в багатьох країнах Західної Європи, на колишніх мавританських землях, в провінціях Китаю. Додатковим елементом конструкції кільця є функціональні контрфорси, які підтримують частину стіни. Таким чином концепція персня повністю підпорядкована ідеї міцності, надійності середньовічної архітектури

Традиційна архітектура Китаю знайшла відображення в перні «Китайська вілла» (жовте золото, платина, діаманти), структура якого відтворює прямокутні форми пагоди. Окрім силуету, у виробі

присутнє також колористичне оформлення: нижня частина пагоди й кільце виготовлені з жовтого золота, таким чином демонструючи принцип позолоти стін палаців та храмів; натомість дах зроблений із платини, він нагадує вкрити снігом черепицю.

Перстень «Римський палац» (платина, жовте золото) відтворює класичні форми античної архітектури, натомість у персні «Венеція» (жовте й червоне золото) яскраво помітний мавританський вплив. Обидва зразки італійської архітектури демонструють принцип поєднання округлих форм із суворими прямокутними масами, який лаконічно сприймається і у вигляді масштабних монументальних споруд, і у вигляді мініатюрних перснів.

Краса дерев'яної архітектури гірськолижного курорту «Куршевель» у Французьких Альпах знайшла втілення у персні з однойменною назвою. Майстер обрав для нього червоне і жовте золото, яке нагадує колористичну палітру дерев'яних споруд під червоним черепичним дахом. Деталізація максимально чітка й передає найдрібніші елементи конструкції. Кільце оформлене у вигляді зрубу з великої кількості стовбурів. Як і в декількох попередніх зразках, тут кільце є смисловим та стилістичним продовженням виробу.

Перстень «Палац «Місячний камінь» втілює збірний образ краси східних палаців. Він має масивне кільце, яке відразу переходить у стіну палацу. Весь виріб виготовлено із жовтого золота, дах оформлено лінзою з місячного каменю, діамантами та гранатами. Таким чином багатство сходу демонструється завдяки використанню коштовностей, що оспівуються у фольклорі. Обробка оправи формує цілісну художню композицію, яка, переливаючись в променях освітлення, повністю виправдовує свою назву [1, С. 25]. Ускладнені прорізи мавританських вікон додають виробу стилістичної цілісності, казковості.

Два персні «Укріплене селище» (жовте золото) та «Укріплене квітуче селище» (жовте золото, платина, аметист, рубін) мають подібну структуру, яка відрізняється лише за принципом використання додаткових елементів. Зокрема, верхня частина персня

«Укріплене квітуче селище» накрита аметистом насиченого фіолетового кольору, дахи окремих сегментів доповнені рубінами.

Розглянувши докладно колекцію Філіпа Турнаре, можна впізнати знамениті на весь світ архітектурні споруди, втілені в мініатюрних перснях, а також провести чіткі аналогії між стилізованими зображеннями знакових споруд певних епох та їхніми потенційними історичними аналогами. Видатний художник-ювелір зумів передати інтегрований синтез мистецтв, який включає в себе взаємодію дрібної пластики та монументальної архітектури, яка сама по собі є комплексним поєднанням різних видів мистецтва. У його колекції постає об'ємне бачення масштабних будівель в мініатюрі, доповнене характерною кольоровою палітрою і коштовними каменями.

Площинне бачення ювелірної архітектури постає у виробках сербської майстрині Оли Шехтман. Свою професійну кар'єру вона розпочала ще студенткою під час навчання в Санкт-Петербурзі, наразі живе й працює в США. Нині її своєрідний стиль виділяється з-поміж інших ювелірів, а оригінальне творче бачення робить її вироби затребуваними у поціновувачів ювелірного мистецтва. Любов до мандрів виявляється у колекціях каблучок, що втілюють стилізовані міські пейзажі. Ола працює із золотом та сріблом, застосовуючи випилювання, пайку, чорніння. Вона переводить глибинні перспективні пейзажі у двохмірну площину, рисуючись підкреслюючи найзнаковіші, на її погляд, об'єкти (рис.3).

Зокрема, срібні каблучки «Париж», «Нью-Йорк», «Бостон», «Вашингтон», «Чарльстон», «Сан-Франциско», «Берлін», «Стокгольм» графічно передають основні споруди, скульптури та цілі вуличні ансамблі. Основні акценти виділяють композиційні маси, що привертають найбільшу увагу. Зображення розміщені по всьому периметру кільця, і його можна розвертати різними частинами. Каблучки гладко відполіровані, окремі елементи оброблені чеканкою.

У срібній каблучці «Единбург» додатково застосовується чорніння – воно підкреслює фактуру стін, а також акцентує увагу на

русуночних лініях контурів. Як і у вже розглянутих зразках, тут композиція розміщена по всьому периметру кільця, проте виділяється центральний сегмент, який доцільно носити зверху – стилізоване зображення єпископального собору Святої Марії. Він був збудований у 1874 – 1879 роках за проектом Джорджа Гілберта Скотта і являє собою взірєць англійської неготичної архітектури.

*Рис.3. О. Шехтман. Персні з архітектурними пейзажами
(Використано фотографії з електронного ресурсу
<https://tanjand.livejournal.com/1617465.html>)*

Золоті каблучки «Гонконг», «Лондон» та «Амстердам» виконані аналогічно до срібних відполірованих, доповнені незначним рельєфом поверхні. Центральним елементом каблучки «Гонконг» можна вважати і статую Будди, і пагоду, які виступають приблизно рівнозначними елементами. В колекції майстрині є також золота версія каблучки «Париж», яка відповідає структурі однойменного срібного виробу.

Розглянувши колекції Оли Шехтман та провівши концептуальні паралелі із творчістю Філіпа Турнаре, виокремимо спільні риси, такі як композиційна цілісність, значущість обраних об'єктів і їхня структурна пізнаваність. Натомість принципова відмінність полягає у потрактуванні середовища, вирішенні форми та використанні матеріалів.

Варто сказати про особливості архітектурних мотивів у ювелірному мистецтві загалом – вони зустрічаються ще в коштовностях Давнього Світу. Зокрема, відомі археологічні знахідки

із кургану Солоха та пластини з села Михайлівка, а також золота накладка піхов меча з кургану Чертомлик, для композиції яких, відповідно до висновків О. Триколенко, запозичені фрагменти античних саркофагів з Сідону [3, С. 105-136], Галікарнаського мавзолею, храму Аполлона Епікурійського у Бассах [4, С. 124-142]. Лейтмотив архітектури простежується і в добу Середньовіччя – візантійські прикраси й прикраси Київської Русі втілюють структуру храмових інтер'єрів. Особливого піднесення ювелірна архітектура зазнала в XIX столітті – ампір, а згодом Вікторіанська епоха позначилися зображенням відомих архітектурних споруд у виробках дрібної пластики, зокрема, каменях. Тому, говорячи про сучасні втілення архітектурних споруд у ювелірних прикрасах, не можна називати це новітньою тенденцією. Вироби відомих майстрів сучасності демонструють високий художній рівень концептуальних рішень та подальшого їх втілення.

Висновки. На прикладах творчості двох відомих ювелірів у статті розглянуто принцип синтезу двох принципово різних видів мистецтва – монументального архітектурного й скульптурного та мініатюрного ювелірного. Дослідження проведене на базі колекції пернів з об'ємними мініатюрними архітектурними спорудами й цілими комплексами споруд, а також колекції каблучок із площинними зображеннями архітектурних і скульптурних об'єктів. Таким чином розглянуто дві різних ювелірних концепції, що абсолютно відмінно втілюють єдиний художній задум.

Список використаних джерел:

1. Триколенко С. Використання мінералів природних форм в ювелірних виробках Андрія Комарова / Софія Триколенко // Коштовне та декоративне каміння. – 2016. - № 1 (83). – С. 24 – 27.

2. Трошкіна О. А. Сценарність сприйняття архітектурного середовища / О. А. Трошкіна // Ювілей НАОМА: шляхи розвитку українського мистецтвознавства / О. А. Трошкіна. – Київ: Фенікс, 2017. – (тези і матеріали доп. міжв. нак. конф. молодих науковців, аспірантів і студентів, 22 квітня 2016 р.). – (мистецтвознавча). – С. 125–126.

3. Триколенко О. В. Изображения на драгоценной торевтике из кургана Солоха и пластине из села Михайловка; их связь с композициями на античных саркофагах из Сидона / О. В. Триколенко, С. Т. Триколенко // Музейні читання: матеріали наукової конференції «Ювелірне мистецтво – погляд крізь віки» 14-16 листопада 2011 р. Міністерство культури України. Національний музей історії України. Музей історичних коштовностей України. – К: ТОВ «Фенікс», 2012. – С. 105-136.

4. Триколенко О. В. Происхождение изображений со сцены боя на золотой накладке ножен меча из кургана Чертомлык / О. В. Триколенко //Музейні читання: зб. наук. праць. – К.: Національний музей історії України. Музей історичних коштовностей України. – 2013. – С. 124-142

Annotation

The article reveals peculiarities of the synthesis of monumental architectural and miniature jewelry on the examples of the products of two famous jewelers Philippe Tournaire and Oli Shekhtman. Artistic masters' conceptions demonstrate two fundamentally opposing artistic solutions: Philippe Tournaire creates rings with three-dimensional three-dimensional images of buildings and entire city complexes, attracts multicolored precious metals and precious stones; Instead, Ola Schechtman develops plane compositions placed on the entire surface of the rings.

Key words: architecture, jewelry, synthesis, composition, concept, art, sculpture, technique.

Аннотация

Статья раскрывает особенности синтеза монументального архитектурного и миниатюрного ювелирного искусства на примерах изделий двух известных ювелиров Филиппа Турнаре и Олы Шехтман. Художественные концепции мастеров демонстрируют два принципиально противоположных художественных подхода: Филипп Турнаре создает кольца с объемными трехмерными изображениями сооружений и целых городских комплексов, использует разноцветные драгоценные металлы и драгоценные камни; а Ола Шехтман разрабатывает плоскостные композиции, размещенные по всей поверхности кольца.

Ключевые слова: архитектура, ювелирное искусство, синтез, композиция, концепция, искусство, скульптура, техника.

Стаття надійшла до редакції у лютому 2018 р.